November 2015

Aansluiting 18-/18+

Hoe kunnen risicojongeren beter voorbereid worden op zelfstandigheid

Jongeren zelf aan het woord
Knelpunten en aanbevelingen

Kansen voor een betere aansluiting 18-/18+
Aansprekende voorbeelden van projecten, instrumenten en trainingen

Uit de praktijk
Interviews met wethouder en beleidsmedewerker

Voorwoord

De meeste jongeren die achttien jaar worden ervaren weinig problemen. Ze hebben een stabiel leven en kunnen terugvallen op hun ouders en vrienden als ze hulp nodig hebben. Maar niet voor alle jongeren is dit vanzelfsprekend. Er is een groep jongeren die kwetsbaar is en tussen wal en schip kan vallen, omdat ze er veelal alleen voor staan. Deze risicojongeren komen bijvoorbeeld uit de jeugdzorg, maatschappelijke opvang, JJI, hebben een verstandelijke beperking, GGZ-problematiek, schulden, verslaving, problemen in de thuissituatie of ontwikkel-, leer- en/of gedragsproblemen. Zo zijn er in Nederland al jaren 9000 geregistreerde zwerfjongeren.

Sinds de invoering van de Jeugdwet en de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor de zorg voor jeugdigen en (jong)volwassenen.

Hierdoor zou het makkelijker zijn om de continuïteit van zorg voor deze jongeren na hun achttiende te organiseren. In de praktijk blijkt dit weerbarstiger dan in theorie. Het ontbreekt vaak aan een doorlopende lijn van aanbod en financiering van 18-/+ ondersteuning en zorg. Maar ook een goede voorbereiding op zelfstandigheid van deze kwetsbare jongeren en aanwezigheid van een steunend sociaal netwerk zijn knelpunten.

Met dit magazine willen we gemeenten en organisaties in het brede sociaal domein inspireren, informeren over diverse voorbeelden en (nieuwe) inzichten naar voren brengen die betrekking hebben op de overgang 18-/+. Wij hopen dat dit hen verder helpt in het begeleiden van jongeren naar een veilig, stabiel en zelfstandig leven.

Fietje Schelling
Léon van Lier
Thijs Janssen

Inhoud

Voorwoord 2

18 jaar worden in de jeugdhulp 4
Column

Jongeren zelf aan het woord 6
Knelpunten en aanbevelingen van het I'm Ready!-team

'De vraag moet leidend zijn' 8
Interview met beleidsmedewerker Marleen Stuivenberg

Kansen voor een betere aansluiting 18-/18+ 11
Aansprekende voorbeelden van projecten, instrumenten en trainingen

Op zoek naar een betrouwbaar sociaal netwerk voor (zwerf)jongeren 14
Komen vrijwilligers in aanmerking?

Testpanel Kwikstart-app 16
Hoe bruikbaar is de app volgens jongeren, ouders en professionals?

Project 'Van de Straat' 20
Op de barricades voor een betere toekomst voor zwerfjongeren

'Wetten lijken elkaar soms in de weg te zitten' 22
Interview met wethouder jeugdzorg Saskia Bruines

Buitenspel 24
Een onderzoek naar jongeren en uitkeringen

Over de makers 27

Achttien

Thijs Janssen

Ik weet het nog goed, de eerste keer dat ik samen met mijn collega Fietje een pizza-sessie organiseerde, waarin we in gesprek gingen met jongeren uit de jeugdzorg. Ondanks dat ik al jaren in en voor de jeugdzorg gewerkt had, raakte het verhaal van een jongere mij enorm. Volgens mij zat ik met open mond te luisteren toen het betreffende meisje vertelde dat ze vervreemd was van haar ouders, die met haar als klein meisje waren gevlucht uit een oorlogsgebied. Ze was veelvuldig mishandeld door haar getraumatiseerde vader en haar moeder had niet ingegrepen.
Bureau Jeugdzorg had haar uithuisgeplaatst, waardoor ze in een leefgroep terecht kwam. Het contact met haar ouders was verbroken en eigenlijk nooit hersteld. Dus toen ze de jeugdzorg op haar achttiende verliet, had ze niemand waar ze naar toe kon. Ze had geen familie of vrienden, op de jongeren na die zelf in de jeugdzorg zaten of hadden gezeten. Maar zij hadden te kampen met hun eigen problemen.

Na deze eerste pizza-sessie heb ik in het kader van verschillende participatietrajecten vaak met jongeren gesproken die ervaring hebben in de jeugdzorg. Het valt me op dat veel dak- en thuisloze jongeren, maar ook jonge moeders, een verleden hebben in de jeugdzorg. Ik heb van hen al vaak gehoord waar het mis ging, en de overgang 18-/18+ speelt hierin dikwijls een grote rol.
Zo staat het volgende verhaal mij ook nog helder voor de geest: deze jongen werd op zijn zeventiende door zijn voogd gesloten geplaatst, vanwege drugsgebruik en verblijf in kraakpanden. Tijdens de plaatsing werd hij onderzocht, waar verschillende diagnoses uitkwamen. Een behandeling zat er echter niet in, omdat hij inmiddels bijna achttien was en dan de (gesloten) jeugdzorg zou moeten verlaten. Hij is vervolgens zeven jaar dak- en thuisloos geweest.

Ik snap dat jongeren door dit soort ervaringen het vertrouwen in de hulpverlening verliezen.

Ik herinner me ook nog goed het verhaal van een jonge moeder, die vanaf jonge leeftijd op verschillende leefgroepen had gewoond. Ze vertelde dat ze zich op de groep aan strakke regels moest houden, en hierdoor in haar pubertijd nooit echt kon experimenteren. Dit was voor haar aanleiding om, toen ze met achttien jaar de jeugdzorg verliet, zich te storten in drank, drugs en onveilige seks.
Ze had op de leefgroep onvoldoende voorlichting gehad en toen ze eenmaal achttien was, was er niemand die haar op haar gedrag aansprak. Een paar maanden na haar achttiende verjaardag was ze zwanger van haar dochter.

Het is bijna niet te geloven, maar een jongere vertelde me ooit dat ze van de jeugdhulpinstelling waar ze verbleef een maand voor haar achttiende te horen kreeg dat ze de groep de dag na haar verjaardag moest verlaten. En dit terwijl ze geen netwerk of gezin had waar ze op terug kon vallen. Waar kun je dan terecht? Wat moet je dan doen? Je kunt je voor je achttiende niet inschrijven bij de woningbouw, want je bent nog niet tekenbevoegd. En vervolgens moet je nog maanden of jaren wachten. Een kamer huren via een malafide huurbaas, die veel te veel huur vraagt, zit er ook niet in. Je moet immers rondkomen van... ja, waarvan eigenlijk? Een bijbaantje? Een uitkering? Als je deze al hebt of überhaupt weet hoe je er een kan aanvragen. En studiefinan-

ciering krijg je alleen als je ingeschreven staat bij een opleiding.

Jaarlijks stoppen ongeveer 6000 beschermingsmaatregelen (Ondertoezichtstelling) van kwetsbare jongeren, vanwege het bereiken van de achttienjarige leeftijd. Omdat zij hulp hebben gehad in het gedwongen kader, willen ze vaak geen vervolghulp. Ook al zouden ze dit wél kunnen gebruiken. Daarnaast is het zo, dat als de OTS verlopen is vanwege het bereiken van achttien jaar en de jongere geen hulpvraag meer heeft, hij of zij geen recht meer heeft op zorg.
Wat eigenlijk ook best raar is: jongeren die met hun achttiende de jeugdzorg verlaten, kunnen binnen een half jaar met een zorgvraag terugkomen bij de instelling die hen geholpen heeft. Maar is het half jaar voorbij dan is dit niet meer mogelijk, en moeten ze zich melden bij het Wmo-loket. Waar ze vervolgens opnieuw door de hele molen worden gehaald om te kijken welke hulp er eventueel ingezet kan worden.

Achttien jaar is de magische leeftijdsgrens waarop jongeren ineens voor de wet volwassen zijn. Het is een harde scheidslijn, maar volgens mij maakt die ene dag tussen de zeventien en achttien jaar echt niet het verschil. Niet voor niets verlaten jongeren volgens het CBS hun ouderlijk huis pas als ze gemiddeld 22,8 jaar zijn.

Het doet me denken aan toen ik zelf achttien was. Ik was een puber en al twee keer op school blijven zitten. Ik had een skateboard, mijn broek hing op half elf en ik luisterde naar punkrock muziek. Of no Avail was mijn favoriete band. Zij maakten melodieuze nummers over onderwerpen die ertoe deden. Eén van die nummers heette '18', een liedje dat volgens mij mooi beschrijft hoe het voor veel jongeren is om achttien jaar te zijn. Er wordt van je verwacht dat je je als een volwassene gedraagt, maar eigenlijk ben je dat nog helemaal niet.
Terugkijkend had ik mijn leven niet op de rit. Ook al had ik mijn rijbewijs, een bijbaantje en was ik oud genoeg om te drinken. Ik was in ieder geval nog niet volwassen genoeg. Ik maakte fouten, haalde kattenkwaad uit, werd zelfs van school gestuurd. Maar ik kon altijd terugvallen op mijn ouders, familie en vrienden. Ik had een netwerk dat me kon helpen.

En eigenlijk hoop ik dat iedere jongere, in de jeugdzorg of niet, iemand heeft waar hij of zij altijd op terug kan vallen. Iemand die onvoorwaardelijk beschikbaar blijft zolang het nodig is, en die regelmatig contact zoekt om te kijken hoe het gaat. Iemand die je niet meteen veroordeelt als je fouten maakt, maar je wel kan voorzien van advies. Die je helpt om je zelfstandigheid verder vorm te geven.
En als je professionele hulp nodig hebt, dat je dan zorg op maat krijgt en een integrale aanpak, waar je netwerk bij betrokken wordt. En als je geen netwerk hebt, dat er dan een voor je gecreëerd wordt. Want dat is je vangnet en dan maakt het niet uit hoe oud je bent.

Benieuwd naar verhalen van enkele jongeren?
Bekijk onderstaande filmpjes.

Dit is mijn verhaal
Dit is mijn verhaal 2
NJi 18 jaar en dan?

I'm Ready!:
voor jongeren door jongeren

In Nederland wonen ongeveer 40.000 kinderen en jongeren in een pleeggezin of een instelling voor jeugdhulp. Als zij 18 jaar worden en de jeugdhulp stopt, dreigen zij in een gat te vallen. Hoe kunnen wij dat voorkomen? Dat vertellen die jongeren ons nu zelf.

Jongeren die ervaring hebben met jeugdhulp kunnen zelf het beste vertellen wat zij nodig hebben om een te abrupte overgang naar volwassenheid te voorkomen. Zes organisaties[1] startten daarom samen met jongeren het project I'm Ready!.

Eerst verzamelden Defence for Children en Stichting Alexander alle onderzoeken en publicaties over dit onderwerp en zetten de belangrijkste conclusies en aanbevelingen op een rijtje. Deze bleken al zeer bruikbaar voor gemeenten, jeugdhulpverleners en iedereen die te maken heeft met jongeren uit pleeggezinnen en jeugdinstellingen.

Vervolgens interviewden twee jongerenteams hun leeftijdsgenoten die in een pleeggezin, residentiële jeugdzorginstelling, ggz-instelling of justitiële jeugdinrichting zitten of hebben gezeten. En ook daaruit kwamen tien aanbevelingen voort.

10 aanbevelingen

In de wet staat dat gemeenten moeten zorgen voor 'continuïteit van zorg' aan volwassen jongeren die tot hun 18e verjaardag nog jeugdhulp kregen. Met de volgende tien aanbevelingen van de jongeren kunnen instellingen en gemeenten direct aan de slag.

1. Start op tijd met voorbereiden
Begin vanaf 16 jaar al met goede voorlichting en informatie over de toekomst na het 18e levensjaar, gericht op de persoonlijke situatie van de jongere.

2. Stel een individueel toekomstplan op
Maak in het 16e levensjaar samen met jongeren een toekomstplan en help bij hun talentontwikkeling en het verbeteren van het toekomstperspectief. Beschrijf in het plan onder meer hoe de jongere wordt voorbereid op zelfstandigheid en op de zoektocht naar een zinvolle dag- en vrijetijdsbesteding.

3. Zorg voor één persoon om op terug te vallen
Jongeren willen graag één persoon waar ze op terug kunnen vallen, ook als de hulp is afgesloten. Dat moet iemand zijn waarmee een vertrouwensband kan worden opgebouwd.

[1]. I'm Ready! is een project van Stichting Alexander, Defence for Children, JongWijs, JSO, Kinderperspectief en Spectrum en is financieel mogelijk gemaakt door Fonds 1818, Stichting Kinderpostzegels, Save the Children en de provincies Gelderland en Zuid-Holland.

4. Bouw hulp langzamer af en zorg voor overdracht
Zorg voor een coach voor jongeren die na hun 18e verjaardag nog praktische hulp willen. De hulp moet door kunnen gaan tot 23 jaar, maar kan natuurlijk eerder stoppen als de jongere zelfstandig en zelfredzaam is. Als de jongere na vijf jaar praktische begeleiding nog steeds hulp nodig heeft, moet een warme overdracht plaatsvinden naar volwassenenzorg.

5. Neem een open houding aan
Jongeren vinden het vaak vervelend als hulpverleners snel een oordeel of mening klaar hebben. Om te voorkomen dat jongeren zich daardoor afkeren van hulp, is het nodig om hulpverleners te trainen op een open houding en het tonen van persoonlijke betrokkenheid.

6. Faciliteer gezinsgerichte hulp
Richt hulp op het hele gezin of op het verbeteren van de relatie met ouders. Zorg daarbij voor zo min mogelijk verschillende hulpverleners die zich met het gezin bemoeien.

7. Maak hulpverlening minder probleemgericht
Kijk vooruit, in plaats van achteruit. Het is zinvoller om jongeren met goede moed voor te bereiden op hun zelfstandigheid en het vinden van een zinvolle dagbesteding in plaats van te focussen op problemen en het verwerken van het verleden.

8. Bied betaalbare huisvesting aan
Jongeren hebben een veilige en betaalbare plek nodig om te wonen. Liefst zelfstandig met begeleiding op maat. Maak daarom jaarlijks nieuwe afspraken met woningbouwcorporaties over het leveren van voldoende woonruimte, begeleid of ambulant, waar jongeren de kans krijgen om te leren en waar ze fouten mogen maken.

9. Geef begeleiding in beheer van financiën
Jongeren moeten goed leren omgaan met geld. Daarnaast moet er een financieel vangnet zijn voor jongeren die stoppen met school of werkloos worden en geen familie hebben waar zij op terug kunnen vallen.

10. Bied maatwerk
Jongeren willen geen fratsen, maar hulp die past bij hun vragen en behoeften. Er is maatwerk nodig, geen standaardaanbod. Hulpverleners moeten daarom tools krijgen om op meerdere terreinen door te kunnen pakken.

Klik voor het **You Tube filmpje I'm Ready!**

Meer informatie: **http://imready.nl/**

‘De vraag van mensen moet leidend zijn, niet hun leeftijd’

Foto: Hieke Stek

Alle gemeenten in Nederland worstelen met het vraagstuk rond de aansluiting van de jeugdhulp en de Wmo, ook wel bekend als aansluiting 18-/18+. Holland Rijnland wordt vaak gezien als regio die voorop loopt. In gesprek met Marleen Stuivenberg wordt duidelijk hoe zij tegen het vraagstuk aankijkt en hoe de regio hiermee omgaat. Marleen was beleidsmedewerker jeugd bij de gemeente Leiden en is inmiddels beleidsmedewerker bij cluster Maatschappij van de gemeente Leiderdorp.

Wat gaat er volgens u in de praktijk mis met de aansluiting 18-/18+?
"Het geld zou de jongere moeten volgen, en niet andersom. Er zijn nog steeds schotten qua financiën en wetgeving, die ervoor zorgen dat er een harde knip is bij achttien jaar. Het systeem is ingericht in leeftijdshokjes, maar dit is niet de manier waarop mensen leven. De vraag van mensen moet leidend zijn, niet hun leeftijd. Een harde knip is niet nodig."

Wat moet er volgens u gebeuren om de aansluiting te verbeteren?
"Er moet gewoon gedaan worden wat nodig is, door degene die dat het beste op kan pakken. Een jongere van achttien jaar met een hulpvraag over zelfstandigheid, kan bijvoorbeeld het best geholpen worden door het Jeugd en Gezinsteam. En de hulpvraag van een zelfstandige zeventienjarige over een Wmo-voorziening, moet worden opgepakt door het Sociale Wijkteam."

Het belangrijkste wat de gemeente dus kan doen is ontschotten, zegt Stuivenberg. Maar dit is geen gemakkelijke opgave. Daarnaast kan de gemeente de partijen die onderdeel zouden moeten zijn van de oplossing deels in staat stellen dit op te lossen. Zonder daarin overigens alleen maar financiële oplossingen te bieden, want dit kan tot perverse prikkels leiden. Stuivenberg: "Daarom werken we voor jeugd in de regio niet met indicaties, maar gaan we het gesprek aan en doen we wat nodig is. We hebben ook geen uren gekoppeld aan hoe lang je met een cliënt bezig moet zijn. We hebben er in de regio voor gevochten om professionals de ruimte te geven en goed te kijken wie degene is die de cliënt het best kan helpen."

"Maak van verschil geen probleem, maar een oplossing"

Samen verantwoordelijk

Maar volgens Stuivenberg is de gemeente niet alleen verantwoordelijk voor de oplossing. Ook het Rijk heeft hierin een belangrijke taak. "Vanuit het Rijk verwacht ik dat aankomende jaren wetgeving verandert waar nu tegenaan wordt gelopen. Bijvoorbeeld bij schulden: als je schulden hebt, kan het zijn dat je in de schuldsanering terecht komt. En als je daarin zit, mag je geen nieuwe schulden maken. Voor jongeren kan dat betekenen dat ze niet mogen gaan studeren, want hierdoor krijg je studiefinanciering in de vorm van een lening, oftewel een nieuwe schuld. Daarmee belemmer je jongeren die hun leven op willen pakken. Terwijl we het over het algemeen met elkaar eens zijn dat een opleiding een goed begin is."
Naast het Rijk moeten ook instellingen hun verantwoordelijkheid nemen, vindt Stuivenberg. "Instellingen moeten niet met standaard producten komen, maar meer vraaggericht werken. Ze moeten niet voor jongeren denken, maar hen medeverantwoordelijk maken en samen met hen bekijken wat er nodig is als bijvoorbeeld de OTS van een jongere eindigt.
Dit vraagt om maatwerk en niet om kant en klare oplossingen. Die zijn er namelijk niet, want niet iedereen is hetzelfde. Leg dan ook niet iedereen langs dezelfde meetlat. Maak van verschil geen probleem, maar een oplossing."
Maar uiteindelijk is volgens Stuivenberg de samenleving de belangrijkste speler in een betere aansluiting tussen 18-/18+: "Wij zijn als samenleving geneigd om alles wat niet binnen een bepaalde norm past, buiten de maatschappij te plaatsen en er daar een oplossing voor te zoeken. In plaats van dat we het ín de maatschappij proberen op te lossen. We zijn met z'n allen verantwoordelijk voor onze jongeren, en oplos-

singen moeten dus eigenlijk uit de samenleving komen. Systemen daaromheen moeten steunend zijn en niet bepalend."

Wat wordt er nu in de regio Holland Rijnland gedaan om het probleem 18-/18+ aan te pakken?

"We zijn op meerdere manieren bezig. In de contractering van jeugdhulpaanbieders hebben we bijvoorbeeld de verplichting gesteld om in het achttiende levensjaar van de jongere een perspectiefplan te maken met de jongere. Hierin staat wat er nodig is na het achttiende jaar, om deze jongere zo zelfstandig mogelijk mee te laten draaien in de maatschappij.
Er is ook een expertgroep die vanuit verschillende perspectieven oplossingen zoekt voor complexe knelpunten, en die oplossingen vervolgens breed verspreid.
Én we kijken binnen de gemeenten hoe de verbinding jeugd en Wmo goed gelegd kan worden. Bijvoorbeeld de verbinding tussen de Sociale wijkteams en de Jeugd en Gezinsteams. Beide teams zijn gemandateerd om hulp die in principe bij het ene team belegd is, door het andere team te laten uitvoeren. We proberen dus vooral knelpunten praktisch op te lossen en verder te ontschotten, maar dit kost tijd."
Holland Rijnland heeft daarnaast nog een 'koplopersgroep', waarin jongeren, ouders, zorgaanbieders en gemeenten bezig zijn met een breed gedragen visie en werkplan op de aansluiting 18-/18+.

Budgetten

Als het over de financiering gaat, verwijst Stuivenberg nogmaals naar de perverse prikkels waar ze het eerder over had: "Volgens mij moet je van te voren niet alles vastleggen. Met zorgaanbieders hebben we voor 2015 budgetten afgesproken op basis van ervaring en verwachting. We hebben hier geen expliciete aantallen trajecten of behandelingen aan verbonden. Als je namelijk van te voren bepaalt hoeveel cliënten er geholpen moeten worden, zorgt dit voor perverse prikkels.

"Ga maar gewoon doen wat nodig is."

Budgetten moeten kunnen schuiven als dit nodig is, maar het gaat om de inhoud. De vragen die er in de samenleving liggen, die moeten leidend zijn en niet een vooraf vastgesteld quotum. Er moeten dus andere afspraken worden gemaakt dan het aantal trajecten.
Het gaat om prikkels weghalen, vraaggericht werken, de juiste vraag stellen, substitutie mogelijk maken en dat doen we bij de Jeugd en Gezinsteams dan ook. Dus geen producten met vaste budgetten en als het budget op is meer geld vragen. Nee, dan uitwisselen met een ander budget dat verbonden is aan een ander product. Ga maar gewoon doen wat nodig is."

Holland Rijnland
waar de Randstad tot bloei komt

Participeren kun je leren

Participeren kun je leren is een project van Horizon, Cardea, Stek, TriviumLindenhof en Hogeschool Rotterdam, met daarin zorgtrajecten voor jeugdigen die van gesloten naar open jeugdhulp gaan, en dus weer gaan deelnemen aan de maatschappij. Het instrument 'Mijn pad' geeft jongeren de ruimte voor het nemen van regie over hun eigen leven en toekomst. Succesfactoren hierin zijn motivatie, perspectief en autonomie van de jeugdigen.

Kijk hier voor meer informatie en bekijk het filmpje over de Workshop 'Wat is mijn pad'.

Goede voorbeelden

Aansprekende voorbeelden van instrumenten, trainingen en projecten voor een soepele overgang 18-/18+

Vrijwilligers als goede buur, maatje of steun

Stichting Timon is een goed voorbeeld van een instelling die op allerlei manieren vrijwilligers inzet om (zwerf)jongeren en jonge ouders te ondersteunen. Het contact tussen jongeren en de vrijwilligers is gebaseerd op gelijkwaardigheid en wederkerigheid. Vrijwilligers leven als goede buur samen met de jongeren, in of nabij de verschillende voorzieningen van Timon, of zijn een maatje voor ze.

Op dit moment is Timon bezig met het ontwikkelen van een nieuw project voor (zwerf)jongeren. Jongeren zonder netwerk hebben steunende en betrouwbare volwassenen nodig om stabiel te landen in de maatschappij. Timon wil daar met de inzet van steungezinnen, naast specialistische begeleiding, aan bijdragen. Steungezinnen bieden praktische ondersteuning, gaan een langdurig positief contact aan en vormen een vangnet voor jongeren om op terug te vallen.

Kijk voor meer informatie op de website van Timon of neem contact op via vrijwilligers@timon.nl.

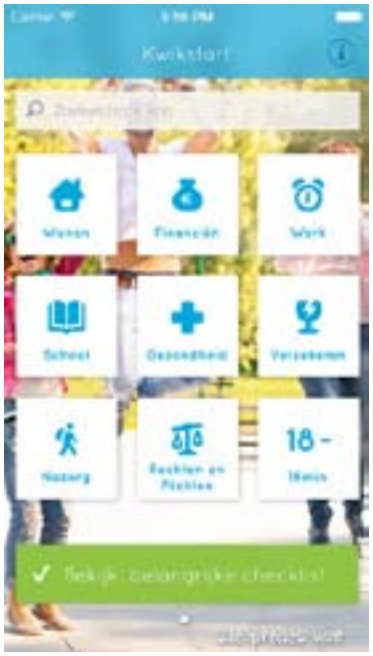

Kwikstart app

Jongeren die 18 jaar worden hebben heel wat dingen te regelen. Stichting Kinderperspectief heeft daarom een gratis app ontwikkeld voor jongeren tussen de 16 en 23 jaar om deze zaken overzichtelijk op een rijtje te zetten. Vragen zoals hoe je studiefinanciering aanvraagt en welke verzekeringen je nodig hebt als je op jezelf gaat wonen, worden uitgebreid beantwoord. De app is bedoeld om jongeren uit de jeugdzorg een basis te bieden om op terug te vallen, maar ook voor andere jongeren en ouders is Kwikstart geschikt. De app is inmiddels al 6000 keer gedownload en wordt goed beoordeeld in de jeugdcloud-appstore.

Meer informatie is te vinden op de website van Kwikstart en op pagina 16 van dit magazine.

Ben jij er klaar voor?

Ben jij er klaar voor? is een peer-to-peer training ontwikkeld door de jongeren van Cardea, samen met vertrektrainers. Doel van de training is om stil te staan bij wat er praktisch allemaal komt kijken bij een vertrek uit de residentiële jeugdzorg. Jongeren en mentoren worden aan het denken gezet over hun eigen rol in het proces naar zelfstandigheid.
Jeugdzorgaanbieders die aan de slag willen met 'Ben jij er klaar voor?' kunnen een train de trainer-training krijgen van Cardea en/of Stichting Kinderperspectief.

Neem voor meer informatie contact op met Nelleke Melse, coach jongerenraad en vertrektrainer bij Cardea of met stichting Kinderperspectief.

Krachtplan 18+

Elk jaar bereiken in Nederland rond de zesduizend jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB) de leeftijd van achttien jaar. Veel van deze jongeren raken na het wegvallen van de gedwongen hulp in de problemen, omdat het hen niet lukt een zelfstandig bestaan op te bouwen. De William Schrikker Stichting en de Eigen Kracht Centrale hebben het instrument Krachtplan18+ ontwikkeld voor deze jongeren, waarin samen met hen wordt gewerkt aan het realiseren van hun toekomstdromen.

Kijk voor meer informatie op de website van Krachtplan18+.

ExpEx

Jongeren uit de jeugdhulp willen altijd graag contact met ervaringsdeskundige jongeren, omdat ze zo het gevoel krijgen niet de enige met problemen te zijn. Verder zijn de ervaringsdeskundigen een goed voorbeeld, kunnen ze jongeren motiveren om hulp te zoeken en hen helpen zich voor te bereiden op zelfstandigheid.
JSO heeft daarom samen met jongeren, Bureau Jeugdzorg Haaglanden/Zuid-Holland, ZOG MH en het JIT Den Haag een project ontwikkeld voor Experienced Experts (ExpEx). In Den Haag, Dordrecht en Gouda zijn jongeren getraind door ervaringsdeskundigen om hun eigen ervaring een plek te geven en maatje te zijn voor jongeren in de jeugdhulp. Maar ze kunnen ook jeugdhulpmedewerkers adviseren, en zo een belangrijke rol spelen in het transformeren van de hulp.

Wilt u meer informatie? Neem contact op met Fietje Schelling, Thijs Janssen of kijk op de website van ZOG MH of het JIT.

Bancarotta en Moneywise

JSO heeft samen met TriviumLindenhof en jongeren het bordspel Bancarotta gemaakt. Jongeren van 12 tot 17 jaar of 18 jaar en ouder leren met dit budgetbordspel hoe ze goed om kunnen gaan met geld. Ze worden zich tijdens het spel bewust van hun eigen verantwoordelijkheid en het geeft inzicht in hun eigen financiën. Ook stimuleert het hen om tips met elkaar uit te wisselen.

De gastles Moneywise heeft dezelfde doelstelling, maar is vooral gericht op mbo-jongeren van 16 tot 18 jaar en ouder. De bijeenkomst is erop gericht om de leerlingen kennis en vaardigheden bij te brengen over geld en het voorkomen van schulden. Met een afwisseling van filmpjes, presentatie, groeps- en individuele opdrachten is er rekening gehouden met de verschillende leerstijlen van de leerlingen.

Meer informatie vindt u hier.

Coaching 16+ en Toekomstplan

Jongeren in Haaglanden wilden graag een toekomstplan en één persoon die hen begeleidt.
Stichting Jeugdformaat maakt sinds dit jaar met alle jongeren van 16 jaar zo'n Toekomstplan, en voor jongeren tussen de 16 en 18 jaar is er een 16+ coach. Deze coach ondersteunt jongeren bij het versterken van de (praktische) vaardigheden, zoals het leren omgaan met geld, invullen van de vrije tijd, zelfstandig wonen of het zoeken van een opleiding of baan. Het sociale netwerk van de jongere wordt hier zoveel mogelijk bij betrokken. En als een sociaal netwerk ontbreekt, kan de jongere steun krijgen bij de opbouw daarvan.

Neem voor meer informatie contact op met Anno Post.

Een persoon waar je op terug kunt vallen

Uit diverse onderzoeken blijkt dat jongeren die gebruik maken van jeugdhulp behoefte hebben aan één betrouwbare volwassene, waar ze altijd op terug kunnen vallen. Ook nadat de hulp afgesloten is. Professionals komen voor deze rol niet in aanmerking, maar vrijwilligers zijn wel een goede optie.

De transitie jeugdhulp heeft veel in beweging gezet in het sociaal domein. Los van alle veranderingen biedt de transitie ook mogelijkheden. Kansen om werkelijk een transformatie tot stand te brengen. En daarbij is het belangrijk om uit te gaan van wat jongeren willen en nodig hebben.
In het kader van de transitie hebben adviseurs Thijs Janssen, Fietje Schelling en Léon van Lier veel gesprekken gevoerd met jongeren. Een opvallend element wat uit deze gesprekken naar voren kwam, is dat jongeren graag één contactpersoon willen. Ze willen één volwassene waar zij altijd op terug kunnen vallen. Dit feit wordt ook door andere onderzoeken en projecten ondersteund. Bijvoorbeeld door het I'm Ready Team: jongeren van zes jeugdhulporganisaties, die interviews afnamen onder leeftijdsgenoten in een pleeggezin, residentiële jeugdzorginstelling, ggz-instelling of justitiële jeugdinrichting. Uit die interviews formuleerden zij tien aanbevelingen, waaronder deze: 'zorg voor één persoon om op terug te vallen, ook als de jeugdhulp is afgesloten'. Die persoon moet iemand zijn waarmee de jongeren een vertrouwensband kan opbouwen.

Social parenting

Ook onder zwerfjongeren leeft de behoefte aan een betrouwbare volwassene die hen kan helpen om goede keuzes te maken. Movisie schreef bijvoorbeeld een artikel over social parenting, wat ieder kind en elke jongere de mogelijkheid wil geven een stabiele, ondersteunende, en liefhebbende relatie te hebben met op z'n minst één vertrouwde volwassene in zijn of haar leven. De taak van die persoon is om er voor de zwerfjongere te zijn, onvoorwaardelijk en bereikbaar wanneer de jongere daar behoefte aan heeft of wanneer het nodig is.
Het idee van social parenting komt voort uit onderzoek naar kinderen en jongeren uit instabiele leefsituaties, die uiteindelijk goed terecht kwamen. Zij bleken allemaal minimaal één volwassene in de buurt te hebben waar ze op terug konden vallen. Jongeren die het niet hadden gered, misten zo iemand.
Het ICDI (International Child Development Initiatives) stelt dat deze volwassene om op terug te vallen bij voorkeur geen hulpverlener of professional is, maar bijvoorbeeld een familielid, vriend van de familie of iemand uit de buurt. Naar een dergelijk persoon moet actief gezocht worden als zich voor die rol 'van nature' niemand aandient.

Sociaal netwerk

Uit onderzoek van Léon van Lier blijkt dat zwerfjongeren (risicojongeren) niet vanzelfsprekend een sociaal netwerk hebben. In zijn

profielonderzoek uit 2012 onder zwerfjongeren in Den Haag zegt maar 64% van hen hierover te beschikken. Dat betekent dat maar liefst een derde van de onderzochte jongeren geen enkel sociaal netwerk heeft.
Bij zwerfjongeren moet trouwens onderscheid gemaakt worden tussen 'netwerk' en 'sociaal netwerk'. Het netwerk van de jongeren betreft alle personen die zij kennen, inclusief eventuele professionals. Maar in hun sociaal netwerk zitten alleen de personen die zij vertrouwen, en waar ze naartoe gaan als ze problemen hebben. En deze laatste contacten blijken dus vaak (zeer) beperkt.
Terwijl ze heel belangrijk zijn voor de verdere ontwikkeling van de jongeren. Er is bijvoorbeeld een verband tussen het ontbreken van een sociaal netwerk en het hebben van hoge schulden en/of een (zwaar) crimineel verleden. Het onderzoek bevat dus tot slot de aanbeveling om laagdrempelige ontmoetingen te organiseren tussen zwerfjongeren en, bijvoorbeeld, vrijwilligers. Dit is een manier voor de jongeren om (weer) een sociaal netwerk op te bouwen.

Ondersteuning van vrijwilligers kan dus een belangrijke pijler zijn in de hulp aan (zwerf) jongeren. Als blijkt dat in het netwerk van een jongere geen betrouwbare volwassene te vinden is, dan moet hier actief naar gezocht worden. Bijvoorbeeld binnen de vele initiatieven voor vrijwillige ondersteuning die er al zijn binnen een gemeente, zoals het eerdergenoemde project **Timon**.
De gemeente Den Haag heeft bijvoorbeeld al 41 van dit soort 'maatjesprojecten' en ook in de regio Holland Rijnland zijn er maar liefst 21. In Den Haag richten **16 van deze projecten** zich specifiek op jongeren, maar ook bijna alle andere vrijwillige ondersteuning is voor hen toegankelijk. Deze maatjesprojecten zijn een goede mogelijkheid om volwassenen en jongeren aan elkaar te koppelen, en zo die ene betrouwbare volwassene te vinden waar zij op terug kunnen vallen.

Wat kunnen gemeenten en jeugdhulpinstellingen doen?

- Inventariseer de projecten die zich bezig houden met vrijwillige ondersteuning. Zowel de projecten die specifiek gericht zijn op jongeren, als ook de projecten die toegankelijk zijn voor jongeren.

- Breng de projecten bij elkaar en laat ze met elkaar kennis maken en koppel de verschillende projecten aan de jeugdhulporganisaties. Zo kan eventueel een koppeling al plaatsvinden terwijl de jongeren nog worden begeleid.

- Stimuleer het gebruik van maatjesprojecten (vrijwillige ondersteuning) bij de jeugdhulpinstellingen in het lokale veld. Het is een mogelijkheid om het aspect in subsidievoorwaarden op te nemen.

- Ga met jongeren in gesprek over hoe het werkt en op welke wijze zij de invulling van die ene betrouwbare volwassene zien. Kijk voor een voorbeeld rond het thema Jouw Ingebrachte motor (JIM) op de website van **Youké**.

- Verken het thema 'ervaringsdeskundigheid' in deze context. Een betrouwbare volwassene kan immers ook een jongere zijn die het hele proces van hulpverlenen al achter zich heeft gelaten en als rolmodel kan dienen. Denk aan het voorbeeld van de ExpEx die als maatje voor jongeren kunnen dienen.

Kwikstart-app

Jongeren die achttien jaar worden hebben heel wat zaken te regelen. Ze worden officieel volwassen en dragen vanaf nu zelf verantwoordelijkheid voor hun rechten en plichten. Om deze zaken op een rijtje te zetten heeft Stichting Kinderperspectief de gratis app Kwikstart ontwikkeld. De app is allereerst bedoeld voor jongeren tussen de 16 en 23 jaar in de jeugdzorg, maar ook andere jongeren en ouders kunnen veel informatie uit deze overzichtelijke app gebruiken.

Voor dit magazine hebben we een testpanel van jongeren, ouders en professionals gevraagd Kwikstart uit te proberen. We vroegen hun hoe bruikbaar de app is, wat ze er goed aan vinden en wat eventuele verbeterpunten zijn. Lees hieronder de reacties.

Anniek de Jong, senior streetwork, Stichting Buurtwerk (Zoetermeer)

"Het is een interessante app, er staat veel informatie op voor jongeren die zelfstandiger willen worden. Hij is verder simpel in gebruik, alles is overzichtelijk per onderwerp gesorteerd. De app is dus zeker bruikbaar voor het jongerenwerk. Wij kunnen de jongeren wijzen op de app en ik denk dat zij hier zeker gebruik van kunnen maken. Daarnaast denk ik dat jongeren eerder op een app kijken dan hulp bij iemand vragen. Die drempel is toch iets hoger.

Ik mis wel een stuk waarin jongeren geholpen worden met hulpvragen. Denk bijvoorbeeld bij het kopje 'financiën' aan hoe om te gaan met schulden. Bij wie kan ik terecht en wat moet ik als eerste regelen? Of wat moet ik zeker niet doen? (Bijvoorbeeld brieven weggooien/verbranden/niet openmaken). Er is ook een kopje 'nazorg' waarin dit stuk opgepakt kan worden, maar het is een hele stap voor jongeren om hulp te zoeken bij instanties."

Diana, lid van de jongerenraad van Cardea (jeugd- en opvoedhulporganisatie in Zuid-Holland)

"De app ziet er professioneel uit en is overzichtelijk. Kwikstart is zeker bruikbaar voor mij als jongere. Alle informatie die je nodig hebt staat er in, bijvoorbeeld welke website en welke dingen je nodig hebt. Ook de checklist is erg handig, zo kan je precies zien hoever je bent met alles regelen, en wat je nog moet doen.

Wat ik goed vind aan Kwikstart is dat de tekst in de app erg duidelijk is en dus makkelijk te begrijpen voor elke jongere. Waar nog aan gewerkt kan worden zijn misschien wat handige websites voor het zoeken naar nieuwe woonruimte.En promoot deze app ook bij jongeren die niet in de jeugdzorg zitten. Voor iedereen is dit handig, zelfs ook voor ouders!"

TESTPANEL

Jongere en begeleider van Horizon De Vaart (gesloten jeugdzorg)

"De app is overzichtelijk en duidelijk. Het is handig om hem als jongere te hebben. Voor een professional is de app handig om als checklist te gebruiken bij het begeleiden van jongeren. Wij vonden hem allebei gebruiksvriendelijk. De jongere vond het tabje over financiën en studiefinanciering erg handig, omdat daar veel nuttige informatie op te vinden is.
Als tip wilde de jongere meegeven dat contactgegevens of een e-mailadres wordt gemist. En de jongere vond de achtergrond in het menu wat aan de drukke kant."

Jongere (1) aan de balie bij het Jongeren Informatie Punt (JIP) in Den Haag

"De app ziet er netjes en overzichtelijk uit, doordat alle informatie is verdeeld over verschillende thema's, waaronder belangrijke onderwerpen in dat thema worden besproken. Ik vind het een handige app voor jongeren, omdat stap voor stap wordt uitgelegd hoe je bijvoorbeeld een baan kan vinden of een studentenwoning kan krijgen. Hierbij worden ook nog handige tips gegeven waarvan ik uit eigen ervaring weet dat ze echt werken. De app geeft dus duidelijke informatie.
Ook handig zijn de links naar websites waar je bijvoorbeeld woningen kan vinden of hoe een CV eruit moet zien. Dit vind ik erg handig omdat je soms niet weet waar je dit soort dingen kan vinden en hoe het werkt. Een verbetering is misschien de mogelijkheid om als gebruiker tips te kunnen opsturen die werken, of die handig kunnen zijn voor de app. Net als bij de recepten."

Jongere (2) aan de balie bij het Jongeren Informatie Punt (JIP) in Den Haag

"Kwikstart is overzichtelijk, goed georganiseerd maar ook uitnodigend qua lay-out.
Voor mij als jongere is de app bruikbaar. Vooral de checklist binnen de app vind ik erg handig. Vaak weet je niet wat er allemaal bij komt kijken wanneer je de leeftijd van 18 jaar bereikt. De checklist herinnert je aan zaken die je zelf over het hoofd kan zien.

Daarnaast is het erg fijn om per categorie informatie te kunnen vinden. Er is geen sprake van 'ik zie door de bomen het bos niet meer'. Voornamelijk de checklist vind ik goed aan Kwikstart. Daarnaast vind ik het onwijs handig dat per 'categorie' een aantal punten van de checklist terugkomen. Zo kun je bijvoorbeeld 'CV maken en sollicitatiebrief schrijven' afstrepen onder het kopje 'werk – werk vinden & solliciteren'. Wanneer je dan op zoek bent naar iets over dit onderwerp, kun je gelijk je checklist bijwerken. Ook vind ik de onderlijning van bepaalde woorden erg fijn.
Hierdoor word je gelijk doorgestuurd naar een website waarop je verdere informatie kunt lezen.
Een verbetertip: wanneer je in een keuzemenu beland bent (bijvoorbeeld wonen > woonruimte & verhuizen > woonruimte vinden) en op het pijltje terug klikt <, kom je direct weer bij het beginscherm uit. Ik zou het handiger vinden om gewoon één pagina terug te gaan, zodat ik niet opnieuw het keuzemenu in hoef te gaan."

Pieter Bénard, hulpverlener en ouder

“Kwikstart heeft een mooie intuïtieve interface en veel relevante informatie die direct toegankelijk is. Ik denk zeker dat ouders hier veel aan kunnen hebben. De app biedt een goed overzicht van thema's waar jouw kind mee te maken gaat hebben in de weg naar volwassenheid. Voor professionals biedt de app zeker goede ondersteuning wanneer je op hoofdlijnen zaken wil uitleggen aan jongeren. En soms is kennis achterhaald waardoor het goed is om dit te toetsen op actualiteit. Ik zal deze app daar zeker voor gebruiken als professional.

Het goede aan Kwikstart is dat de app mooi overzichtelijk en intuïtief te bedienen is. Als advies wil ik zeggen dat inzoomen naar regionaal niveau lastiger is, waardoor praktische tips waar je moet zijn met bepaalde hulpvragen wat lastiger beantwoord worden. Bij het thema financiën mis ik het hoofdstuk schulden. Ik denk dat veel jongeren info zullen zoeken over dit thema en ik zou dit verwachten onder de button financiën.”

Mai Liem, jongerenadviseur JIP Zoetermeer

“Kwikstart is overzichtelijk en mooi. Bij het JIP beschikken wij in de winkel en als jongerenadviseurs al over alle informatie die in Kwikstart wordt beschreven. Voor mij als professional heeft de app daarom geen meerwaarde. Maar ik kan me voorstellen dat het voor andere professionals in de hulpverlening handig is om alles overzichtelijk bij elkaar te hebben op deze manier. De informatie die gegeven wordt is duidelijk, niet te langdradig en goed te begrijpen.

Wat beter zou kunnen aan de app: de stukken tekst met foto's, video's of afbeeldingen illustreren. Dat spreekt (een grotere groep) jongeren aan.”

Marlean, ervaringsdeskundige jongere

“De Kwikstart-app is erg fijn voor een jongere om te gebruiken, omdat duidelijk en stap voor stap wordt uitgelegd wat je allemaal kan verwachten als je 18 wordt, en hoe je dat aan moet pakken. Bijvoorbeeld het zoeken naar een kamer. Zo hebben jongeren een geheugensteuntje.

Mijn advies is om nog eens naar de naam te kijken. Ik vind de naam Kwikstart een beetje apart, omdat ik niet snel zal denken dat het voor jongeren is. Ik zou een naam kiezen die jongeren aantrekt, maar dat is mijn mening.”

Kajaal Bachoe, jongerenadviseur JIP Den Haag en projectadviseur Fonds 1818

"Kwikstart heeft een frisse en overzichtelijke interface. Alle belangrijke thema's staan op de homepage. Het thema 'nazorg' geeft wel direct het idee dat de app er voor een bepaalde doelgroep is. Een groep die dus al eerder zorg heeft gehad. Als professional kan ik jongeren hierop attenderen. Zeker de groep jongeren die op afstand (per mail, van buiten ons werkgebied) contact met ons zoekt en behoefte heeft aan praktische info. Ook de groep jongeren die niet perse eerder zorg heeft gehad.

Wat ik goed vind is dat de app niet al te groot is in MB en snel en soepel werkt. Veel handige info is duidelijk beschreven. Ook belangrijke en actuele info, zoals de tegemoetkoming ouders die onlangs gestopt is. De tips zijn ook heel nuttig.

Er zijn wel enkele dingen die ik als advies mee zou willen geven. JIP hoort met hoofdletters geschreven te worden, en wanneer je doorgebladerd hebt in een bepaald thema moet je eenvoudig weer naar de homepage kunnen. Dit is nu niet het geval, je bladert weer terug. Soms krijg je onderaan een thema een afstreeplijstje te zien, een stukje checklist. Ik wist niet direct wat dit was. Er staat bijvoorbeeld geen 'check' boven. Maar als je hier wat afstreept, zie je dit terug in de grote afstreep/checklist (die je via de homepage kunt bereiken) en dat is wel handig. Maar het verband ertussen ontbreekt een beetje, denk ik."

Tanja Huizinga, ouder en lid van de cliëntenraad van Cardea

"Kwikstart is een duidelijke app met veel relevante informatie die overzichtelijk is gegroepeerd. Voor mij als ouder is de app zeker heel bruikbaar. Hij reikt veel gebieden aan waar je wellicht in eerste instantie niet aan denkt als je kind richting zelfstandigheid gaat. Bij het uitproberen heb ik diverse 'oh ja, dat moet ook geregeld worden'-momenten gehad.

Wat ik goed vind aan Kwikstart is dat de app geschikt en bruikbaar is voor álle jongeren en hun ouders. Zowel voor jongeren die als het ware 'fluitend' door het leven gaan, als jongeren die meer hulp nodig hebben. Je haalt de voor jou relevante informatie er goed uit. Er wordt veel informatie gegeven, maar daardoor is de app ook heel compleet. En de hoeveelheid tekst per scherm is prima. Er zijn handige checklists die af te vinken zijn en dan weer verschijnen in de overall checklist op de startpagina. En ook fijn zijn de links die je direct naar handige websites brengen.

Op zich heb ik geen verbeterpunten voor de app. Het enige puntje dat ik zou kunnen bedenken is het symbool van de app. Het huisje en boompje (wel begrijpelijke symbolen) geven het logo een wat 'kinderlijk' uiterlijk. De wegwijspaal is naar mijn idee een perfect symbool."

De app is bruikbaar voor alle jongeren, ouders en professionals om jongeren voor te bereiden op hun zelfstandigheid. Voor meer informatie over de app, kijk op de website.
De app is te downloaden in de Google Play Store en de Apple App Store.

Van de Straat:

een betere toekomst voor zwerfjongeren

Gemeentelijk beleid en landelijke wetgeving sluiten vaak niet aan bij de behoeften van dak- en thuisloze jongeren. Om hier verbetering in te brengen is er nu het programma Van de Straat, dat ook de overgang van 18- naar 18+ aanpakt.

Waarom Van de Straat?

Van de Straat is een samenwerking van Stichting Zwerfjongeren Nederland, Federatie Opvang, Kamers met Kansen en Drift (Dutch Research Institute for Transitions). De organisaties constateren dat gemeentelijk beleid en landelijke wetgeving vaak niet aansluiten bij de steunbehoefte van dak- en thuisloze jongeren. Deze jongeren, met hulpvragen op meerdere leefgebieden, voelen zich veelal niet geholpen bij financiën, schuldhulp, onderwijs, werk en huisvesting. Voor elk probleem is er een afgebakend institutioneel veld (beleid, regels, wetten, loketten, organisaties, werkwijzen etc.), maar zo werkt het voor jongeren met veel problemen niet. In hun dagelijks leven hangen alle problemen met elkaar samen.

Vanuit de leefwereld van de jongeren moet er gewerkt worden aan duurzame oplossingen

Vernieuwing is nodig

Er is verandering en vernieuwing nodig die leidt tot structurele oplossingen, in en buiten de bestaande systemen. Het vertrekpunt zijn de jongeren zelf. Vanuit hun leefwereld moet er gewerkt worden aan transformatie en duurzame oplossingen. Van de Straat pakt dit op, samen met jongeren en betrokken mensen en partijen in de zorg, gemeenten, onderwijs en wonen. Het doel: een stabiele basis met toekomstperspectief voor dak- en thuisloze jongeren.

Praktijkexperimenten

Van de Straat heeft samen met jongeren, betrokken partijen en DRIFT vier thema's bepaald die cruciaal zijn: overgang jeugdzorg, onderwijs op maat, voorkomen van schulden en betaalbare jongerenhuisvesting. Voor deze thema's wordt aandacht gevraagd bij de politiek en andere partijen, waarna Van de Straat de partijen met elkaar verbindt en met hen aan de slag gaat. Zo leert men van en met elkaar en worden goede praktijken verspreid. Op dit moment lopen er twee experimenten: Overgang 18-/18+ in Leeuwarden en Rotterdam (i.s.m. ministerie van VWS) en Proefveld Noord: Onderwijs op maat in Groningen en Leeuwarden (i.s.m. Ministerie van OCW).

Praktijkexperiment 18-/18+

Dit experiment is opgezet om de nazorg en overgang van jeugdhulp naar volwassenenzorg te verbeteren. In Leeuwarden worden 10 jongeren die te maken hebben met die overgang een jaar lang gevolgd en in Rotterdam een bredere groep, om te kijken waar zij tegenaan lopen en de knelpunten direct

aan te pakken. In beide steden worden ook andere jongeren met ervaring in de jeugdhulp betrokken, om mee te praten en na te denken over het oplossen van de knelpunten en verbeteren van de aansluiting. Adviseur Fietje Schelling ondersteunt Van de Straat hierbij.

Zwerfjongeren op de agenda

Van de Straat probeert op allerlei manieren de aandacht te vestigen op de problematiek van zwerfjongeren. Bijvoorbeeld door brieven te schrijven aan de Tweede Kamer en door media-aandacht.

Wilt u meer weten, lees een **artikel in De Correspondent** of in **Binnenlands Bestuur.** NOS Nieuwsuur maakte een **uitzending** over de dienstverlening aan jongeren bij sociale diensten waarin Van de Straat ook aan het woord komt.

Wilt u op de hoogte blijven?

Ga naar **www.zwerfjongeren.nl.** Hier vindt u alle brieven aan de Tweede Kamer, projecten en artikelen. U kunt zich hier ook aanmelden voor de nieuwsbrief. Of volg Stichting Zwerfjongeren Nederland op Twitter: **@zwerfjongeren.**

Foto: www.zwerfjongeren.nl

Voor elk probleem is er een afgebakend institutioneel veld, maar zo werkt het voor zwerfjongeren niet

Foto: website leidschendamvoorburg.d66.nl

Ook de gemeente Leidschendam-Voorburg denkt na over een betere aansluiting 18-/18+. Saskia Bruines, wethouder op het gebied van jeugd(zorg), vertelt wat volgens haar de grootste knelpunten zijn en hoe de gemeente hiermee omgaat.

‘Wetten lijken elkaar soms in de weg te zitten’

Wat zijn volgens u de drie grootste knelpunten als het gaat om de aansluiting 18-/18 + ?

“Met de stelselwijziging is het al langer bestaande schot tussen jeugdhulp en volwassenenzorg op de leeftijd van 18 niet automatisch opgelost. De leeftijd van 18 jaar is een bepalende leeftijd in onder andere de onderwijswetten, de participatiewet en de zorgverzekeringswet, en dus moeten jongeren vanaf 18 jaar een zorgverzekering hebben, belasting betalen, zich inschrijven voor een woning, etcetera. Voor een deel van de jongeren die onder de Jeugdwet valt is deze overgang erg groot en lijken de wetten elkaar soms in de weg te zitten.

De drie grootste knelpunten hierin zijn:

- de 'grijze gebieden' tussen de diverse wetten. Hierdoor duurt het soms lang voordat het duidelijk is of een jongere bijvoorbeeld toch onder de Wet Langdurige Zorg valt of niet.

- de overgang van Jeugd-GGZ naar GGZ. Gemeenten en zorgverzekeraars hebben niet hetzelfde aanbod gecontracteerd. Hierdoor worden jongeren feitelijk gedwongen om naar een andere hulpverlener over te stappen. Daarnaast moeten jongeren vanaf 18 jaar een goede zorgverzekering afsluiten (met de juiste dekking) én het eigen risico betalen. Voor jongeren die geen

baan hebben en/of waarvan de steun van ouders ontbreekt, zijn dit forse bedragen.

- het tekort aan (betaalbare) zelfstandige huisvesting voor jongeren die net 18 jaar zijn geworden."

Wat vindt u van de aanbevelingen van het jongerenteam I'm Ready? (Zie pagina 6). Welke twee spreken u het meest aan en waarom?

"Ik vind ze zeer concreet en toepasbaar! Vooral de aanbeveling 'Start op tijd met de voorbereiding', want de dag waarop een jongere 18 jaar wordt is heel voorspelbaar. Als we met zijn allen op tijd beginnen met vooruitkijken ontstaat er een toekomstpad in plaats van een aaneenschakeling van wetten.
Ook 'Stel een individueel toekomstplan op' spreekt me aan. Deze aanbeveling drukt ons op het hart dat we niet alleen naar de benodigde (vervolg)hulp moeten kijken, maar naar het totale plaatje. We horen van veel jongeren terug dat ze eigenlijk slecht voorbereid zijn op alles wat je moet doen en weten als je 18 wordt. Je bent opeens overal zelf verantwoordelijk voor. En als je in de zorg zit is dat nog lastiger."

Wat doet de gemeente Leidschendam-Voorburg om de problemen aan te pakken?

"De gemeente Leidschendam-Voorburg heeft dit jaar een woningbehoefteonderzoek uitgevoerd onder jongeren. Bij plannen voor nieuwbouw maar ook in onze afspraken met de woningcoöperaties nemen we de urgentie van betaalbare woningen voor jongeren mee. Daarnaast hebben wij een speciaal team in onze gemeente dat wij kunnen inzetten wanneer zich ingewikkelde vraagstukken voordoen, en reserveren wij voor 2016 een budget om te kunnen 'doen wat nodig is' wanneer de situatie om een creatieve oplossing vraagt. We gaan echt op zoek naar manieren om, met andere relevante partners, jongeren beter voor te bereiden op hun 18e verjaardag."

Gaat Leidschendam-Voorburg een deel van het Wmo-budget overhevelen naar jeugd, om zo te voorkomen dat er nog steeds financiële schotten zijn die belemmeren dat jongeren tot hun 23e hulp kunnen krijgen als dat nodig is?

"De gemeente Leidschendam-Voorburg is niet voornemens om geld van het Wmo-budget over te hevelen naar jeugd hiervoor. Verlengde jeugdhulp (tot 23 jaar) is nu al mogelijk. Wel reserveren wij, zoals ik hierboven al aangaf, voor 2016 een budget om te kunnen 'doen wat nodig is'. Dit budget is bedoeld om de vraagstukken die nu soms spelen tussen de verschillende wettelijke kaders te overbruggen. De problematiek zal ook op bovenlokaal of nationaal niveau aangepakt moeten worden."

Iedereen kijkt nu naar de gemeente als het gaat om oplossingen, maar wat kunnen het lokale veld en de specialistische hulp volgens u doen?

"Aanbieders hebben, zeker in deze beginfase van de stelselwijziging, het best op het netvlies welke jongeren ook na hun 18e enige vorm van begeleiding of andere vormen van ondersteuning nodig zullen hebben. Maak met die jongeren tijdig een toekomstplan en betrek daarbij vooral iemand van het lokale (jeugd)team van gemeenten!"

Wilt u nog iets kwijt, bijvoorbeeld over de rol die jongeren zelf kunnen spelen in de transformatie?

"De stem en mening van jongeren vind ik heel belangrijk. Geef aan wat er goed gaat, maar ook wat er beter kan. Dat kan door je aan te sluiten bij een jongerenplatform of cliëntenraad, maar je kunt ook terecht bij het lokale team van de gemeente met je vragen of goede ideeën. Niet alleen nu, ook in de toekomst. Iedereen kan ook de politiek aanspreken. De wethouders hebben spreekuren, en ook de raadsleden, de volksvertegenwoordigers, staan open voor ideeën en signalen.

Buitenspel

een onderzoek naar jongeren en uitkeringen

Om jongeren in de zorg na hun 18e een zo zelfstandig mogelijk leven op te laten bouwen is een uitkering soms noodzakelijk. Maar hoe langer ze in een uitkeringssituatie zitten, hoe kleiner hun kansen op de arbeidsmarkt worden. UWV en gemeenten moeten daarom zorgen dat jongeren zo snel mogelijk aan werk of een opleiding komen, maar doen ze dit ook? De Inspectie SZW stelde een onderzoek in.

Jongeren vormen in tijden van crisis een kwetsbare groep op de arbeidsmarkt. Hoe langer ze in een uitkering verblijven, hoe verder hun kansen op de arbeidsmarkt afnemen. Belangrijke spelers om te voorkomen dat jongeren langdurig langs de zijlijn staan zijn, naast de jongeren zelf, UWV en gemeenten.
De Inspectie SZW heeft daarom onderzoek gedaan naar in hoeverre de uitvoering van de WWB en WW ten aanzien van jongeren van 18 tot 27 jaar adequaat is. De onderzoeksvraag luidde: doet de uitvoering wat ze volgens de wetgeving moet doen, en levert dit een bijdrage aan het vergroten van kansen voor jongeren op de arbeidsmarkt?

Hieronder zijn de belangrijkste bevindingen uit het onderzoek puntsgewijs weergegeven. Het volledige onderzoeksrapport is hier te vinden.

Belangrijkste bevindingen

- Er is een grote diversiteit aan jongeren, en er zijn dus ook grote verschillen binnen de groep jongeren die een bijstandsuitkering ontvangen, of in de WW of WWB zitten.

- De dienstverlening aan jongeren is ook divers. Er is aanbodgerichte dienstverlening (zoals sollicitatietraining) en dienstverlening waarbij de vraag op de arbeidsmarkt centraal staat (aanbieden van vacatures). Dienstverlening gericht op de terugkeer naar school vindt zowel bij gemeenten als bij UWV weinig plaats.

- Klantmanagers bieden jongeren vaak vacatures aan, in plaats van in te zetten op directe bemiddeling, zoeken van een vacature voor een specifieke jongere in het netwerk van werkgevers of het opleiden van jongeren voor een vacature. Terwijl juist deze intensievere vormen van vraaggerichte dienstverlening effectief zijn als het gaat om het bevorderen van arbeidsparticipatie.

- Het merendeel van de jongeren in zowel de WWB als WW vindt dat er onvoldoende aandacht is voor hun persoonlijke situatie.

- Het UWV voert persoonlijke gesprekken in de vierde maand van werkloosheid, maar in deze gesprekken, of in de digitale dienstverlening, is weinig aandacht voor de belemmeringen van de jongeren.

- Er zijn verschillende goede voorbeelden waaruit blijkt dat een gevarieerd en goed op elkaar afgestemd aanbod van dienstverlening gunstige effecten heeft op het zoekgedrag en de houding van jongeren. Maar samenwerking blijft veelal achterwege en wordt over het algemeen oppervlakkig ingevuld.

- Zowel gemeenten als UWV controleren voornamelijk de kwantiteit van de sollicitaties en niet de kwaliteit en/of de breedte van het zoekgedrag.

- Er zijn jongeren zonder uitkering die geen beroep doen op de dienstverlening van gemeenten, terwijl ze ook geen werk hebben of een opleiding volgen. Het gaat deels om kwetsbare jongeren, zoals zwerfjongeren. Deze jongeren zijn niet in beeld.

Conclusies van de Inspectie

- De digitale dienstverlening die UWV aan jongeren biedt is voldoende. Jongeren weten vooral de werkmap te waarderen.

- Gemeenten hebben beleidsmatig en organisatorisch in ruime mate aandacht voor jongeren. Maar ze geven in de uitvoering van de WWB voor jongeren niet voldoende invulling aan een aantal wettelijke verplichtingen en gaan daarmee voorbij aan de doelen die de wetgever beoogt.

- Het is positief dat bijna alle gemeenten een plan van aanpak voor alle jongeren opstellen, zoals wordt gesteld in de wet. Maar het blijkt dat jongeren het plan van aanpak niet kennen, en de verplichte evaluatie van het plan leidt in maar weinig gevallen tot aanpassingen.

- Gemeenten controleren te weinig op de wettelijke verplichting voor uitkeringsgerechtigden om naar vermogen algemeen geaccepteerde arbeid te aanvaarden en te behouden. Gemeenten controleren ook nauwelijks op breed zoekgedrag en de kwaliteit van de inspanning.

- De kansen van jongeren op de arbeidsmarkt verbeteren als sociale diensten samenwerken met onderwijs, welzijn- en zorginstellingen. De Inspectie constateert niettemin dat samenwerking relatief weinig plaatsvindt. Dit blijkt ook uit de bevinding dat gemeentelijke sociale diensten over het algemeen weinig zicht hebben op de jongeren buiten beeld.

- De Inspectie SZW constateert dat UWV en gemeenten meer moeten doen om jongeren (18-27 jaar) aan een baan te helpen. Slechts een kwart van de jongeren in de bijstand (Participatiewet) vindt binnen een jaar een baan. Bij jongeren met een WW-uitkering is dit tweederde. Een meer activerende uitvoering is volgens de Inspectie vereist.

- De Inspectie concludeert dat de huidige manier waarop gemeenten en UWV jongeren met een uitkering aan het werk of terug naar school helpen lang niet altijd voldoet aan de eisen die de wetgever daaraan stelt. Dit vormt een risico voor het vergroten van de kansen van jongeren op de arbeidsmarkt.

Ondersteuning bij zoekopdracht

Tot slot stippen we hier nog even een heel praktisch punt aan, namelijk de voor werkloze jongeren verplichte zoekopdracht van vier weken, waarin ze (zelfstandig) moeten zoeken naar werk of een opleiding. Voor sommige jongeren een lastige, zo niet onmogelijke opdracht.

Gemeenten hebben de vrijheid om jongeren in deze vier weken ondersteuning te bieden, en uit de eerder dit jaar gepubliceerde Inspectie-rapportage 'Uitvoering van de WWB voor jongeren' blijkt dat 40% hier ook gebruik van maakt. Of de overige 60% dit niet doet, of hier bijvoorbeeld niet mee bekend is, wordt niet beschreven.

Maar feit is dus dat gemeenten die ondersteuningsmogelijkheid hebben en staatssecretaris Klijnsma benadrukt in de begeleidende brief aan de Tweede Kamer dat er van algehele ondersteuningsonthouding (dus helemaal geen steun bieden in die vier weken) tijdens deze zoekopdracht geen sprake hoeft te zijn. Er is ruimte om lichte vormen van ondersteuning te bieden, als jongeren daardoor beter in staat zijn om zelfstandig hun weg te vervolgen.

Wij willen hierbij de gemeenten van Nederland oproepen om gebruik te maken van deze vrijheid en de jongeren in die vier weken te ondersteunen waar nodig. Zo maken zij een betere kans op een zelfstandig en zelfredzaam leven.

Over de makers

Fietje Schelling

Fietje Schelling werkt al dertig jaar als docent, projectleider en adviseur in onderwijs, jongerenwerk, preventieve jeugdhulp, jeugdbeleid en participatieprojecten in de transitie jeugdhulp. Met passie en enthousiasme zet zij zich in voor jongeren, zodat zij zich kunnen ontplooien, hun talenten kunnen ontdekken en ontwikkelen, en hun plekje in de maatschappij kunnen vinden. Haar kracht is dat zij anderen goed kan motiveren, inspireren en verbinden.
Samen met alle betrokken partijen wil zij in cocreatie projecten ontwikkelen die écht verschil maken. Zo is zij afgelopen jaren betrokken geweest bij de ketenaanpak zwerfjongeren en jonge moeders, het ExpEx-project, het I'm Ready team, het platform JONG doet mee van jongerenraden in Haaglanden, de koplopers in Holland Rijnland en het project Van de Straat.
Haar uitdaging voor de komende jaren is om er samen met anderen voor te zorgen dat de transitie een échte cultuuromslag is: voor jongeren, hun ouders, de jeugdhulpinstellingen en de gemeenten. Zodat elke jongere optimaal tot zijn recht kan komen.
Zie www.fietjeschelling.nl

Thijs Janssen

Thijs Janssen, pedagoog en bestuurskundige, is een gedreven en veelzijdig adviseur werkzaam bij JSO, kennis en adviesbureau in het sociaal domein. Hij is expert op het gebied van zorg voor jeugd (jeugdzorg, GGZ, AWBZ en jeugdbeleid), heeft een passie voor innovatie en heeft hart voor de inhoud. In zijn werk als adviseur biedt hij procesbegeleiding, projectleiding, onderzoek en advies aan gemeenten en instellingen op het gebied van complexe maatschappelijke vraagstukken. Hij richt zich hierbij op vraagstukken in en rond het sociaal domein, met de focus op transitie en transformatie van de jeugdhulp, lokaal jeugdbeleid, cliëntenparticipatie en inzet van ervaringsdeskundigheid.
Zie www.jso.nl

Léon van Lier

Léon van Lier (creatief therapeut/orthopedagoog) werkt sinds 2006 als zelfstandig onderzoeker en adviseur. Daarvoor was hij onderzoeker bij verschillende organisaties en werkte hij tien jaar als hulpverlener in de psychiatrie, verslavingszorg en begeleiding van zwerfjongeren. Als onderzoeker en adviseur heeft Van Lier ruime ervaring op de terreinen jeugd & veiligheid, (zwerf)jongeren, tienermoeders, prostitutiebeleid, huiselijk geweld en jeugdhulp.
Voor stichting Boschuysen deed hij een profielonderzoek onder zwerfjongeren in Den Haag, waaruit het project de Toekomst is ontstaan om het gat tussen risicojongeren en de arbeidsmarkt te verkleinen. Recent heeft hij maatjesprojecten voor jongeren geïnventariseerd in Den Haag en de methode 'Identificerend Lezen' ontwikkeld; een manier om scholieren door middel van lezen en verhalen anders naar een bepaald thema te laten kijken.
Zie www.vanlieronderzoek.nl

Colofon

Redactie

Marijn Klok

Tekst
Thijs Janssen, Léon van Lier,
Fietje Schelling

Vormgeving
Monique Dessing

Fotografie
nl.123rf.com (pag. 1, 26, 28)

van Lier ONDERZOEK

FIETJE SCHELLING

JSO